

Dr. Handó Tünde, az Országos Bírósági Hivatal Elnökének beszéde a bírósági könyvtárszakmai konferencián - A megújuló Országos Bírósági Könyvtári Rendszer

Helyszín: Budapest, Kúria

Dátum: 2019. szeptember 18.

Tisztelt Elnök Urak! Tisztelt Vendégek! Kedves Kollégák!

A rendszerváltozáskor lelkes áhítattal fogtunk hozzá a jogrendszer átalakításához. Sokan bábáskodtak körülöttünk, hogy a joguralom, a jogállam, a rule of law helyreálljon. A nagy igyekezetnek köszönhetően Magyarországot a térségi országok viszonylatában gyakran mintaországgként emlegették a '90-es években. Sok olyan jogintézmény, szabály jelent meg ezekben az években, aminek akkoriban tőlünk nyugatra divatja volt, még akár úgy is, hogy a nekünk ajánlott modell máshol nem is létezett.

Sárközy Tamás professzor egy közelmúltban megjelent – éppen a könyvtári ajánlóban is szereplő – írása mutatott rá arra, hogy Magyarország példásan mintakövető országgént indult újra a rendszerváltást követően. Közben azonban eltelt 30 év. Ez alatt szembesültünk vele, hogy ami nyugatról fényesen érkezett, nem mind arany volt. Több, mint negyven év felejtés után kezdtük felfedezni saját erőnket, lehetőségeinket és gyökereinket. Ma körülöttünk hangos elégedetlenség is morajlik, és sajnálkozás, hogy Magyarország egy némely jogintézményt leront, vagy hogy visszalép. Belülről nézve, az ezeréves államiságra tekintve azonban sok tekintetben nem visszalépés, hanem visszatalálás történik. Mintakövetők helyett sok területen mintaadók szeretnénk lenni. Mire gondolok?

Tegnap bemutathattuk az OBH Tudományos Könyvtárának első kötetét, amely „I. Mátyás és az igazságszolgáltatás” címmel jelent meg. (Ezúton is köszönöm Gerencsér Judit könyvtárvezető asszonynak a szervezésben való részvételt.) Mátyás király mintát adott a Decretum Maiussal, amely az első magyarországi nyomtatott törvény és joggyűjtemény volt. Mintát adott a híres Corvinákkal. A több, mint 2000-es könyvtárával csak a pápai könyvtár vetekedett. A megmaradt alig 220 kötetért ma a világ legnevesebb múzeumi versengenek, és akinek van, kincsként kezeli. Magyarországon jó ha 55 példány maradt meg.

Ha előrébb lépünk az időben és közelebb a bíróságokhoz, akkor mintaadók voltak a Kúria egykori elnökei, akik saját pénzükből, saját könyvtárukkal is gyarapították a Kúria könyvtárát. Tudták, hogy a tudományos megalapozottság, a tudás, a széles látókör a jó ítékezés alapja. A kúriai könyvtár névadója, Tóry Gusztáv elnök úr ebben különösen jeleskedett. Ő maga egy vérzivataros idő után került az elnöki

székbe, amikor az 1/3-ára csökkent területű országot lényegében újra kellett alapítani. Az 1925. évi évnyitó beszédében a jog tekintélyének, a jogszolgáltatás iránti tisztelet hanyatlása ellen a kúriai ítélkezés aktivizmusát, iránymutató szerepének jelentőségét hangsúlyozta: „... alkotmányunk bölcsessége jelentős szerepet osztott ki a jogalkotásban a bíróságok részére is. Ha a törvényhozó hallgat, a magyar törvények szerint a legfelsőbb bíróságra, a m. kir. Kúriára hárul a feladat, hogy a bírói működésben alkalmazásra kerülő holt szabályok hézagait pótolja és a törvényben eldöntetlenül maradt kontroverz kérdésekben jogszabály erejével irányítson.”

Ezután köszönöm meg Önöknek az elmúlt év eredményeit. A könyvtári hálózatunk tevékenységének köszönhetően megújult a könyvtári képzés, bővült az online rendszerek elérhetősége. Egynémely rendszerből való lekérdezésben a bírósági szervezet még az egyetemeket is megelőzi, vagy legalábbis velük verseng. Ilyen az Arcanum Digitális Tudománytár a 2018. évi 5986 letöltéssel, vagy az ún. EBSCO Legal Source a 144 kereséssel. A könyvtári állományok rendezése is töretlenül folytatódik, s annak során még mindig igazi kincsekre is lelünk. Így történt ez a Debreceni Törvényszéken, ahol a Corpus Juris Hungarici egyik példánya került elő az idén.

Örömmel tölt el, hogy a mai konferenciát a digitális világ kihívásainak szentelik. A XXI. század a lehetőségeken túl, számos veszélyt is hordoz a könyvek világában felnőtt és ebben gondolkodó emberek számára. Engedjék meg, hogy a kihívásokat illetően az egyik IT guru, Kevin Kelly, a WIRED magazin kiadójának gondolatait megosszam Önökkel. A legújabb könyvének a címe „Az elkerülhetetlen: a 12 technológiai erő, amely a jövőnket alakítja”. Mi is ez a 12 erő?

1. Becoming – Mindig kezdőnek lenni. Az új informatikai eszközök és alkalmazások miatt mindig újra kell tanulnunk dolgokat.
2. Cognifying – Okosodás. Mi is így nevezzük: okostelefon, okosóra. Sokféle technológiai eszköz, rendszer egyre inkább az ember, a fogyasztó, a használó közvetlen igényeihez igazított. Nem kell a térképet ismernünk, a városok földrajzi elhelyezését tudni, a GPS bárhova elvezet minket, csak egy képernyőn megjelenő vonalat kell követnünk. Micsoda kényelem, de micsoda tudásvesztés és kiszolgáltatottságot jelent ez.
3. Flowing – Áramlás. Folyamatosan és gyorsan mozgó világ, amiben magunknak is mozgásban kell lennünk. Mintha egy hegyi folyóban raftingolnánk. Eltűnnek a biztos és biztonságos pontok, minden flexibilissé válik, s ezt várja el tőlünk is a körülöttünk lévő világ.

4. Screening – Különbséget tesz a „könyv emberei” és a „képernyő emberei” között. A könyv emberei a jogban látják a megoldást, míg a képernyő emberei a technológiában. Miközben az offline világban, vagy az államszervezet viszonylatában szigorodó jogszabályokat (lásd GDPR) tesznek közzé, a nagy technológiai cégek informatikai eszközökkel szűrnék vagy engednek tartalmakat. Innen a jog, a közjog kimaradóban van.
5. Accessing – Hozzáférés. Korábban az ismeretekhez, tudáshoz való hozzáférés korlátozott volt. A technológia az ismeretlenhez való hozzáférést mindenki előtt megnyitja. Mindegy, hogy a világ mely pontján vagy: Timbukuban ugyanúgy hozzájutni a New York Times legújabb példányához, mintha a 6. sugárút egyik újságos bódéja előtt állnál.
6. Sharing – Megosztás. Bárki bármit meg tud osztani. Így történhet meg, hogy az egykori „megmondók”, intézményi tekintélyek helyett valóban bárki egyenlő hangerővel oszthatja meg a saját gondolatait. Egy Kúriai döntésnek, ma akár egy facebook vagy twitter post több ezres látogatottságával kell felvennie a versenyt. Melyikre figyelnek jobban és többen?
7. Filtering – Megszűrés. Valamikor arra kijelölt testületek, intézmények szűrték meg a közönségnek ajánlott tartalmakat. Gondoljunk az Év Könyve listákra, az Oscar-díjra. Ma bárki a legkülönfélébb technológiai eszközökkel szűrheti meg azt a tartalmat, ami elének kerül. Rákeresél például egy ágynemű hirdetésre a tableten. Utána heteken át csak erről és ilyesmiről kapsz személyes üzenetet. És persze így van ez a komolyabb tartalmakkal is. A figyelmünket a lényeges és intézményes eseményekről, az egykor csak a tücsök-bogár rovatba való tartalmakra, személyiségekre irányítják.
8. Remixing – Újrakeresés. Minden, ami megjelent újabb és újabb sorrendben keverhető össze. Először az iPodról ismertük ezt meg, ami kedvenc dalainkat összekeverve játszotta le nekünk. A technológia által ezt jogirodalmi művekkel, az ítéletekkel, indokolásokkal is meg tudjuk tenni. A felhalmozott és elérhető tartalmak újrarendezhetősége az oka annak is, hogy egy-egy ítélet indokolása – ezt az USA Legfelsőbb Bíróságánál külön mérték is – egyre hosszabb. Különösen nagy kihívás a lényeg megfogalmazhatósága szempontjából. Másrészt a szerzői jogok újra gondolását is magával kell hoznia ennek a jelenségnek.
9. Interacting – Részvétel. Ebben a technológiai világban nem egyszerű olvasók és nézők vagyunk. Az eléréshez aktív részvételre van szükség, illetve ilyen lehetőségeket kínálnak fel: like-olás, kommentálás, választás. Azt az érzetet

erősítik ezek, hogy a dolgok menetének tényleges befolyásolói vagyunk. Nem lehet, hogy éppen fordítva történik? Ez a részvétel minket befolyásol?

10. Tracking – Követés. Ha a digitális világba lépünk, ott az összes megjelenésünk követhető. Miközben egyre érzékenyebbek vagyunk a személyes adataink védelmére, gond nélkül vagy gondolkodás nélkül tesszük ki magunkat annak, hogy követhetők legyünk. Követhetők leszünk még hozzá olyan szereplők által akiknek a kilétéről nincs is tudomásunk, akik senki által se ellenőrzöttek, vagy nem ellenőrizhetők. Gondoljunk az Amazon, a Google, a Facebook körüli nagy jogi vitákra.

Mindezek a jelenségek mindannyiunkat arra készítetnek, kényszerítenek, hogy a saját hivatásbeli szerepünket újragondoljuk. Én úgy gondolom, hogy akinek egy joguralmi rendszerben hivatás adatott, annak felelőssége is van abban, hogy a fenyegetések és csábítások ellenére megőrizze és fenntartsa a hivatal tekintélyéből eredő biztonságot. Hogy ez az erő a bíróságoknál, a bíróknál megmaradjon, Önöknek a könyvtárak őrzőinek és működtetőinek is felelőssége és lehetősége van.

Sok sikert és jó tudásmegosztást kívánok a mai napra. Köszönöm, hogy meghallgattak.